

- Kyiv: Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannya ta staloho rozvytku NAN Ukrainy [in Ukrainian].
4. Demeshok, O.O (2014). Predproektna effectiveness of management development potential strategic industry [Pre effectiveness of strategic management of the development potential of industry]. *Socialno-ekonomichnij rozvitok regioniv v konteksti mizhnarodnoi integracii: naukovij zhurnal - Socio-economic development of regions in the context of international integration: scientific journal*, (Vol.1), 13 (02), 24–33 [in Ukrainian].
 5. Danilishin, B.M. & Mykytenko, V.V.(2009). *Makrosystemna evoliutsiia ukrains'koi ekonomik [Macro evolution of Ukrainian economy]*. (Vol.2). K.: Rada po vyvchenniu produktyvnykh syl Ukrainy NAN Ukrainy, Vyd-vo ZAT «Nichlava» [in Ukrainian].
 6. Alymov, O. M. Mykytenko, V. V. Shkarlet, S. M., et al. (2011). *Stalij rozvitok ta ekologichna bezpeka suspilstva: teoriya, metodologiya, praktika [Sustainable development and environmental safety of society: theory, methodology, practice]*. (Vol.1). K.: Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannya ta staloho rozvytku NAN Ukrainy [in Ukrainian].

Olga Demeshok, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Public Institution "Institute of Economy of Nature and of Sustainable Development of NAN of Ukraine", Kiev, Ukraine

Areas of Parametric Compensation of Uncertainty of the Management System Development of Strategic Potential

The purpose of writing is to develop application tools and justification of the strategic directions of development of the strategic management of the development potential of the industry with adaptive characteristics and regenerating abilities.

The priority areas of localization efforts towards designing an effective system of management development strategic potential for the formation of industry compensation capabilities of each of its elements were characterized. It was recognized that it would involve streamlining reallocation of resources that needs solving basic tasks on identification of the list of controlled parameters and resources; setting control range tactical, local parameters of a complex system of reserves and compensation of uncertainty in a particular field of research. It was proved that the uncertainty of implementation of the system and the imbalance of functioning of its elements can be eliminated by using complex of reflexive methods, tools and technology management.

Considering the uncertainty in dealing applied scientific tasks towards objectification levels of efficiency of management development strategic potential industry predicts the future use of instructional techniques for forming input data for modeling structural type, which improve the quality of research and protects the objectivity of analysis results architectural design under uncertainty. Adjusted variant design - is calculated to solve the problem for rationalization of resource allocation for each of the system.

management system, reallocation of resources, adaptation, compensation opportunities

Одержано 28.11.14

УДК 339.92

Б. В. Дмитришин, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

Особливості розвитку та функціонування транснаціональних корпорацій ЄС в умовах глобалізації

У статті приведено рейтингові оцінки найбільш впливових міжнародних фінансових видань та бізнес-асоціацій стосовно ролі та суттєвості впливу провідних європейських транснаціональних корпорацій на світову економіку. Проведене дослідження показало, що їх позиція у світовому рейтингу є досить умовною, оскільки суттєво відрізняється виходячи із видання, яке робило рейтинг, а також виходячи із показника діяльності корпорації, який брався за основу такого рейтингу. Показано, що транснаціональні корпорації ЄС за ступенем їх впливу на світову економіку дещо поступаються своїм американським конкурентам, що здебільшого зумовлено специфічними особливостями їх господарського розвитку, а також дещо іншими підходами до управління цих індустріальних центрів.

транснаціональні корпорації, Європейський союз, світовий рейтинг, Fortune, Financial Times

© Б. В. Дмитришин, 2015

Б. В. Дмитришин, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, г. Кіровоград, Україна

Особенности развития и функционирования транснациональных корпораций ЕС в условиях глобализации

В статье приведены рейтинговые оценки наиболее влиятельных международных финансовых изданий и бизнес-ассоциаций о роли и сущности влияния ведущих европейских транснациональных корпораций на мировую экономику. Проведенное исследование показало, что их позиция в мировом рейтинге является достаточно условной, поскольку существенно отличается исходя из издания, которое делало рейтинг, а также исходя из показателя деятельности корпорации, который брался за основу такого рейтинга. Показано, что транснациональные корпорации ЕС несколько уступают своим американским конкурентам за степенью влияния на мировую экономику, что в основном обусловлено специфическими особенностями их хозяйственного развития, а также несколько иными подходами к управлению этими индустриальными центрами.

транснациональные корпорации, Европейский союз, мировой рейтинг, Fortune, Financial Times

Постановка проблеми. Однією з ключових характеристик сучасного розвитку світогосподарських процесів є транснаціоналізація. Вона відбувається як на рівні інтеграції національних економічних комплексів, так і в комерційному середовищі. В результаті цього явища на рівні відтворювальних комплексів країн мають створюватись нові ринкові системи, в яких виникають більш широкі можливості для розвитку великомасштабного спеціалізованого виробництва.

У Європейському союзі особливо чітко проявилася одна зі специфічних характеристик сучасних міжнародних економічних відносин – взаємодія глобальної інтернаціоналізації господарського життя і регіональної економічної інтеграції. Глибокі інституціональні перетворення поступово змінюють інвестиційний клімат і ставлять транснаціональні корпорації (ТНК) перед необхідністю пристосовувати трансграничні операції до нових умов розміщення прямих іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Теоретичні та практичні аспекти дослідження діяльності ТНК широко висвітлені як у закордонній, так і у вітчизняній літературі. Так, дослідженню впливу ТНК на економіку країн світу присвятили свої праці О. Білорус, Дж. Бейлі, Дж. Даннінг, Г. Кейвс, Ю. Криворотько [2], Н. Кузнецова [3], М. Портер, А. Поручник, О. Рогач, В. Рокоча, А. Ругман, Л. Руденко, С. Сиденко, Я. Столярчук, К. Титов [5], А. Філіпенко, Ю. Юданов [6]. Проблемами вивчення концептуальних основ транснаціонального виробництва та економічного механізму його функціонування в соціально-трудовій сфері в умовах глобалізації займалися Т. Ангмон, О. Білорус, В. Білошапка, С. Кіндлбергер, В. Новицький, Х. Перлмутер, В. Плотніков, Р. Робінзон, В. Рокоча, Л. Руденко, Ф. Рут, С. Хірш. Питання освоєння інновацій та створення ТНК новітніх технологій на основі НДДКР відображено в наукових публікаціях В. Гейця, Л. Кістерського, В. Левківського, С. Мікаеляна [4], О. Рогача, А. Поручника, О. Плотнікова, Л. Федулової, В. Якубовського.

Проте незважаючи на такі значні напрацювання і глибокі дослідження залишається недостатньо вирішеними проблеми розвитку ТНК в умовах глобалізації, що пов'язано з високою динамічністю процесів глобалізації світової і національних економік, великою швидкістю трансформації ТНК в умовах постійної зміни середовища їх функціонування, загостренням конкурентної боротьби між ними, посиленням взаємного впливу ТНК та глобалізації. Це, безсумнівно, вимагає більш глибокого наукового дослідження вищезазначених аспектів.

Постановка завдання. На основі вищевикладеного можна сформулювати мету, яка полягає в дослідженні ролі та особливостей розвитку європейських ТНК в умовах формування глобальної економіки та конкуренції з США.

Виклад основного матеріалу. Розвиток міжнародного бізнесу в умовах

глобалізації та транснаціоналізації, а також формування глобальної економіки зумовлюється еволюцією інтернаціоналізації, трансформацією продуктивних сил, впливом зміни середовища міжнародного бізнесу та поглибленням взаємозв'язків між національними економіками на рівні виробництва, обміну, споживання та розподілу факторів і результатів виробництва. Створюючи умови для транснаціональних компаній, міжнародний бізнес, водночас, зазнає впливу змін зовнішнього (глобального) середовища.

З введенням у січні 1999 році єдиної європейської валюти – євро – транснаціональні організації одержали можливість більш вірогідно оцінювати витрати і доходи від своєї діяльності, значно знизилася обмеження на проведення транскордонних операцій, особливо для ТНК малого і середнього розміру. При цьому економістами відзначається, що поглиблення інтеграційних процесів приводить до посилення незбалансованості розвитку країн ЄС і розбіжності інтересів ТНК і національних держав. Так, наприклад, у даний час між країнами ЄС зберігаються розходження у рівнях заробітної плати, у рішенні соціальних питань і т.д. ТНК можуть використовувати дані особливості при проведенні транскордонних операцій з метою підвищення своєї прибутковості, проте на шкоду інтересам національних держав [5].

У світовій статистиці до узагальнюючих показників діяльності ТНК відносяться передусім три наступних:

- 1) дохід компанії за певний рік;
- 2) чистий прибуток компанії за той же рік;
- 3) показник капіталізації компанії (тобто сумарна вартість акцій) за певний рік.

У зв'язку з цим не дивно, що різні міжнародні фінансові видання здійснюють свій рейтинг найбільших ТНК світу за різними показниками.

Так, журнал «Fortune» (США) щорічно складає рейтинг 500 найбільших ТНК на підставі показників обороту (обсягу продажу продукції у вартісному виразі або виручки) та чистого прибутку – Fortune Global [8]. У 2011 році його очолювала американська Wal-Mart з показником обороту 421 849 млн. дол. США, тоді як на другому місці знаходилася британська ТНК Royal Dutch Shell (378 152 млн. дол. США). Загалом у топ 20 найбільших ТНК із цього списку входило 7 компаній з ЄС. Крім вищезазначеної Shell це BP (Великобританія), Total (Франція), Volkswagen (Німеччина), AXA (Франція), INC Group (Нідерланди), Glencore International (Швейцарія).

У цьому ж рейтингу за 2012 рік сім компаній із 20 – це підприємства нафтогазового сектора. Найбільшою компанією світу стала Великобританія Royal Dutch Shell. Незважаючи на кризу, вона наростила за рік свої доходи на третину – до 484,5 млрд. дол. США і піднялася з другого місця на перше. Загалом у топ 20 найбільших ТНК світу за рівнем доходу та прибутку за рейтингом Fortune Global розташувалося вісім європейських компаній (з цього списку випала французька страхова корпорація AXA, натомість рейтинг поповнився двома новачками – E.ON (Німеччина) та ENI (Італія)) – табл. 1 (курсивом виділені ТНК зі штаб-квартирою у Європі).

Таблиця 1 – Рейтинг глобальних ТНК за рівнем доходу та прибутку у 2012 р., млн. дол. США (за даними видання «Fortune»)

Ранг	Компанія	Дохід	Прибуток	Ранг	Компанія	Дохід	Прибуток
1	<i>Royal Dutch Shell</i>	484,489	30,918	11	<i>Total</i>	231,580	17,069
2	Exxon Mobil	452,926	41,060	12	<i>Volkswagen</i>	221,551	21,426
3	Wal-Mart Stores	446,950	15,699	13	Japan Post Holdings	211,019	5,939
4	<i>BP</i>	386,463	25,700	14	<i>Glencore Int.</i>	186,152	4,048
5	Sinopec Group	375,214	9,453	15	Gazprom	157,831	44,460

Продовження таблиці 1

6	China National Petroleum	352,338	16,317	16	E.ON	157,057	-3,085
7	State Grid	259,142	5,678	17	ENI	153,676	9,539
8	Chevron	245,621	26,895	18	INC Group	150,571	6,591
9	ConocoPhillips	237,272	12,436	19	General Motors	150,276	9,190
10	Toyota Motor	235,364	3,591	20	Samsung Electr.	148,944	12,059

Джерело: складено автором за даними [7].

Як ми бачимо, зростання доходів у нафтогазовій галузі змістили на третю позицію лідера минулого року – американського рітейлера Wal-Mart з доходом 447 млрд. дол. США. Втрати у зв'язку з кризою понесли також автомобілебудування і банківський сектор. Зниження доходів серед автомобільних концернів, які увійшли до двадцятки, в середньому складо 30 млрд. дол. США для кожного. Винятком став лише німецький концерн Volkswagen, який збільшив свій дохід приблизно на 30 млрд. дол. США.

У 2013 році британська Royal Dutch Shell з показником обороту 481,7 млрд. дол. США залишилась на першому місці рейтингу Fortune топ-20. Слід відзначити, що за представництвом ТНК в рейтингу найбільш доходних компаній Європи Великобританія традиційно посідає перше місце. Із 100 найбільших європейських ТНК у 2013 році 28 представляли саме Великобританію, на другому місці знаходилась Франція (19 компаній), на третьому – Німеччина (15 компаній) – рис. 1.

У той же час авторитетне фінансове видання «Financial Times» (Великобританія) щорічно публікує у вигляді окремого додатку список 500 найбільших ТНК за показником капіталізації («FT 500: The World's Largest Companies») [9], де наводяться дані про ТНК світу (Global), Європи, США, Об'єднаного Королівства, Японії, Кореї та окремих регіонів світу (Regional Lists), зокрема, Східної Європи, Латинської Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу. Компанії ранжуються, перш за все, за показником ринкової капіталізації (в млн. дол. США), хоча також надаються дані про національну належність ТНК, галузь (сектор діяльності), загальний обсяг продажу та відповідний ранг, прибуток до оподаткування та чистий прибуток, кількість зайнятих тощо.

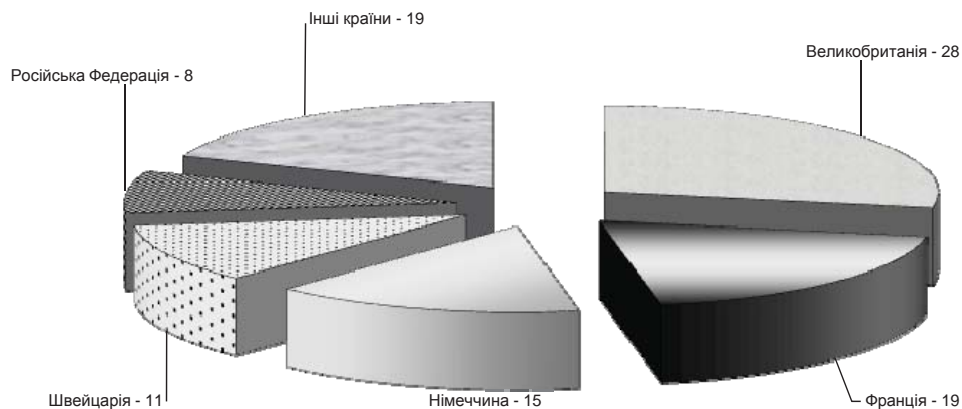

Рисунок 1 – Представництво європейських країн у рейтингу 100 найбільших ТНК за рівнем доходу у 2013 році (за даними «Financial Times»)

Джерело: побудовано автором з використанням даних [8].

У рейтингу топ 20 ТНК світу за показником ринкової вартості «Financial Times»

(табл. 2) присутні лише 3 європейські компанії – дві швейцарські: Nestle (9 місце у рейтингу 2013 року, +3 позиції у порівнянні з 2012 роком) та Roche (20 місце у рейтингу 2013 року, +9 позицій у порівнянні з 2012 роком) і одна з Великобританії – Shell (17 місце у рейтингу 2013 року, -10 позицій у порівнянні з 2012 роком).

Таблиця 2 – Топ 20 найбільших ТНК світу за показником капіталізації (за даними видання «Financial Times»), млн. дол. США

Рейтинг 2013	Рейтинг 2012	Назва ТНК	Країна	Сектор діяльності	Ринкова вартість	Чистий прибуток
1	1	Apple	США	Інформаційні технології	415683,3	41733,0
2	2	Exxon Mobil	США	Виробництво нафти і газу	403733,1	44880,0
3	13	Berkshire Hathaway	США	Страховання	256801,8	14824,0
4	3	PetroChina	Китай	Виробництво нафти і газу	254618,7	18511,0
5	11	Wal-Mart	США	Торгівля	246373,3	16999,0
6	9	General Electric	США	Електротехніка	239775,6	13622,0
7	4	Microsoft	США	Інформаційні технології	239602,3	16978,0
8	5	IBM	США	Інформаційні технології	237724,7	16604,0
9	12	Nestle	Швейцарія	Харчова промисловість	233792,1	11584,0
10	10	Chevron	США	Виробництво нафти і газу	230831,2	26179,0
11	6	ICBC	Китай	Банківська діяльність	230420,5	38286,8
12	18	Johnson & Johnson	США	Фармацевтика та біотехнології	228042,3	10853,0
13	17	Samsung Electric	Півд.Корея	Електротехніка	217725,3	21794,3
14	8	China Mobile	Гонконг	Телекомунікації	212847,6	20530,4
15	25	Google	США	Інформаційні технології	212445,3	10737,0
16	16	Procter & Gamble	США	Господарчі товари	210500,9	10756,0
17	7	Shell	Великобританія	Виробництво нафти і газу	208999,7	27147,7
18	23	Pfizer	США	Фармацевтика та біотехнології	207377,4	14570,0
Рейтинг 2013	Рейтинг 2012	Назва ТНК	Країна	Сектор діяльності	Ринкова вартість	Чистий прибуток
19	14	China Construction Bank	Китай	Банківська діяльність	203395,9	31007,2
20	29	Roche	Швейцарія	Фармацевтика та біотехнології	201514,7	10413,7

Джерело: складено автором за даними [9]

Таким чином, позиція ТНК у світовому рейтингу є досить умовною, оскільки суттєво відрізняється виходячи із видання, яке робило рейтинг, а також виходячи із показника діяльності корпорації, який брався за основу такого рейтингу.

Аналізуючи вищенаведені дані можна помітити деяке відставання європейських ТНК від американських конкурентів за узагальнюючими показниками їх діяльності. Причин цього явища можна назвати досить багато. Хоча в групі найбільших ТНК число американських і дещо скорочується, проте ці компанії забезпечують більше половини сукупних продажів лідируючої групи ТНК. Сучасний рівень інтернаціоналізації монополій

неоднаковий: тільки американські ТНК мають дійсно світову мережу філій. Філії ж західноєвропейських і японських фірм розташовані в набагато меншому числі країн.

Деяке відставання Європи в процесах глобалізації зумовлено специфікою господарського розвитку цього найбільшого індустріального центра. Сучасна європейська модель підприємництва, як і раніше, представляє собою досить складну мозаїку різних форм і методів корпоративного функціонування. Звичайно, під впливом процесу поглиблення інтеграції (і зокрема введення євровалюти) відбуваються позитивні зрушення у фінансуванні підприємницької діяльності. Усе більше поширення одержує англо-американська модель так званого акціонерного капіталізму, при якому фінансове підживлення йде через ринок капіталів фондових бірж [1].

Імовірно, різні національні моделі підприємництва в Європі впливають на масштаби і форми інтеграції у світову економіку і процеси глобалізації. Невипадково лідируючі позиції в європейському експорті й імпорті прямих інвестицій займають дві країни, що найбільшою мірою дотримують принципів моделі «акціонерного капіталізму». Серед великих держав безумовно виділяється Великобританія, у групі малих країн – Нідерланди. Перші європейські транснаціональні корпорації формувалися в рамках саме англо-голландських альянсів.

По масштабах інтеграції в світогосподарські відносини європейським лідером, безумовно, є Великобританія. Відповідно до оцінок всесвітньо відомої французької бізнес-школи «ІНСЕАД» [10] Великобританія має найвищу інвестиційну привабливість у цьому регіоні. Вона найбільшою мірою привела своє законодавство у відповідність з міжнародними вимогами спрямованими на стимулювання національного й іноземного підприємництва. Фондовий ринок у цій країні високо розвинутий, а рівень інвестицій населення в акції значно перевищує показники всіх інших європейських країн.

Але континентальна модель аж ніяк не втратила своїх позицій. У Німеччині, наприклад, продовжують переважати принципи «рейнського капіталізму», при якому фінансування забезпечується в основному за рахунок стратегічних партнерів (банків, страхових компаній і ін.). В Італії домінують ресурси олігархічних фінансових груп, в Іспанії – ведучих фінансово-промислових корпорацій. У Франції найважливішим кредитором нерідко виступає держава. У скандинавській моделі зберігається найсильніший державний вплив на корпоративну діяльність у рамках концепції «держави загального благоденства» [6].

Важливою тенденцією є утворення в Європі, так само як у США, своєї нової економіки, що базується на високотехнологічних, інформаційно-комунікаційних ТНК. Характеризуючи діяльність ТНК на сучасному етапі розвитку ринку високотехнологічної продукції, слід зазначити, що витрати на НДДКР деяких великих ТНК є набагато вищими витрат багатьох країн. У 2012 році загальний обсяг інвестицій у науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи 100 найбільших компаній світу склав 538,8 млрд. євро, що на 6,2 % більше в порівнянні з попереднім роком [11].

Традиційно ТНК займалися НДДКР в основному в країнах базування. Але практика показує, що все частіше великі ТНК поглинають дрібні інноваційні компанії в різних країнах та регіонах. На сучасному етапі місце країни в системі світового господарства багато в чому визначається розвиненістю її сфери НДДКР. Аналізуючи компанії за країнами розташування високотехнологічного сектору слід зазначити, що вперше з 2004 року, компанія, що базується в ЄС очолила рейтинг за НДДКР. Це німецький автовиробник Volkswagen з 9,5 млрд. євро інвестицій в НДДКР (табл. 3).

Таблиця 3 – Обсяг інвестицій у НДДКР найбільших високотехнологічних корпорацій у 2013 році, млн. євро

Рейтинг	Назва компанії	Країна	Індустріальний сектор	Витрати на НДДКР
1	<i>Volkswagen</i>	<i>Німеччина</i>	<i>Автомобілебуд. та запчастини</i>	9515,0
2	Samsung Electronics	Південна Корея	Електронна та електротехніка	8344,7
3	Microsoft	США	Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	7890,7
4	Intel	США	Технологічне обладнання та техніка	7691,4
5	Toyota Motor	Японія	Автомобілебудування та запчастини	7070,9
6	<i>Roche</i>	<i>Швейцарія</i>	<i>Фармацевтика та біотехнології</i>	7007,8
7	<i>Novartis</i>	<i>Швейцарія</i>	<i>Фармацевтика та біотехнології</i>	6922,8
8	Merck US	США	Фармацевтика та біотехнології	5995,9
9	Johnson & Johnson	США	Фармацевтика та біотехнології	5809,5
10	Pfizer	США	Фармацевтика та біотехнології	5740,5
11	<i>Daimler</i>	<i>Німеччина</i>	<i>Автомобілебуд.та запчастини</i>	5639,0
12	General Motors	США	Автомобілебудування та запчастини	5584,4
13	Google	США	Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	4997,0
14	<i>Robert Bosch</i>	<i>Німеччина</i>	<i>Автомобілебуд. та запчастини</i>	4924,0
15	<i>Sanofi-Aventis</i>	<i>Франція</i>	<i>Фармацевтика та біотехнології</i>	4909,0

Джерело: складено автором за даними [12]

Велика частина компаній з топ-100 за розмірами інвестицій в НДДКР показали зростання порівняно з 2011 роком, зокрема в секторі автомобілебудування і інформаційно-комунікаційних технологій.

Ефективно використовуючи свої внутрішні і зовнішні ресурси, європейські ТНК отримують можливість утримувати другу позицію за суттєвістю впливу у світовій економіці. Транснаціональні корпорації розширюють свої можливості, використовуючи науково-технічні кадри в глобальному масштабі і охоплюючи ринок технологічних знань. При цьому в рамках своєї структури ТНК передають технологічну документацію з центру в дочірні компанії. Відбувається зниження витрат виробництва, стимулюється розвиток інновацій, науки, комунікацій і технологій, зростає продуктивність праці, підвищується рівень життя і поліпшуються умови праці.

Вносячи відносно невеликі кошти в освоєння нових проектів невеликих інноваційних фірм ТНК отримують доступ до нової технології і одночасно можуть дозволити відкласти на час організацію аналогічних досліджень і розробок у власних лабораторіях. Це має велике практичне значення, враховуючи той факт, що великі компанії витрачають на НДДКР мільярди доларів на рік [4].

Намітилася також тенденція в роботі експортних європейських фірм з передачі частини функцій, що відносяться до внутрішньої діяльності компанії, іншим самостійним фірмам. Метою такої реорганізації є підвищення продуктивності праці. Головна перевага такого процесу – те, що в середньостроковій і довгостроковій

перспективі скорочуються витрати за рахунок більш ефективного використання транспортних потужностей, кращого технічного та організаційного управління логістикою. Передача сфери логістики зовнішній фірмі також дозволяє сконцентрувати сили на вирішенні основних завдань, що полегшує завоювання нових ринків, збільшує обсяг експорту і знижує експортні витрати.

Загалом ТНК різних європейських країн сильно розрізняються по своїй внутрішній кадровій політиці і стилеві менеджменту. ТНК Великобританії використовують трохи відмінну стратегію формування міжнародного колективу. У багатьох великих компаніях іноземні менеджери стають президентами і головами рад директорів [2]. Крім того, європейські корпорації досить насторожено відносяться до можливості своєї «диктатури акціонерів», що може бути націлена на досягнення максимальної ефективності в короткостроковій перспективі з метою забезпечення росту вартості акцій. Багато європейських корпорацій вважають, що у виробничому процесі повинні враховуватися інтереси й інших його учасників – клієнтів (споживачів продукції), постачальників і власного персоналу. У зв'язку з цим європейська континентальна модель, як і раніше, продовжує віддавати перевагу принципам «соціальної відповідальності компанії» [3] з урахуванням довгострокових перспектив і більш складного історичного досвіду суспільно-господарського розвитку, що неодноразово приводив до соціальних катастроф на цьому континенті.

Високий рівень розвитку фондового ринку, що дозволяє домагатися швидкої переорієнтації потоків у переміщенні капіталів і гнучкості ринків праці, деякі аналітики відносять до тимчасових факторів. Звичайно, звичні для Європи довгострокові відносини між власниками і менеджерами корпорації виявилися в нинішніх умовах не настільки ефективними. Але континентально-європейська корпоративна модель має дві безумовних довгострокових переваги: більш високий рівень кваліфікації робочої сили і стійку модель розвитку «традиційної соціальної держави». Протистояння основних типів корпорації, очевидно, буде продовжуватися.

Серед проблемних питань слід відзначити те, що по оцінці «ІНСЕАД» [10] в великих європейських країнах державна бюрократія розвита не менше, ніж економіка. До того ж вони не квапляться вносити необхідні зміни у свою законодавчу систему, заплутаність якої приводить до постійних конфліктів.

Також у Західній Європі сформувалися ТНК переважно з національним капіталом – французькі, західнонімецькі і т.д. Саме тому на сьогоднішній день не слід розглядати конкуренцію між американськими і західноєвропейськими ТНК в рамках блоків, оскільки Сполученим Штатам в цьому плані протистоять все ще окремі країни, а не ЄС як єдине ціле.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження розвитку європейських ТНК протягом 2011-2013 рр. показало їх деяке відставання від американських конкурентів за узагальнюючими показниками економічної діяльності (дохід, ринкова вартість, чистий прибуток, обсяги інвестицій у НДДКР). Основними причинами є неоднаковий рівень інтернаціоналізації монополій, відмінності у формах і методах корпоративного функціонування, значна державна бюрократія.

Визначено, що по масштабах інтеграції в світогосподарські відносини європейським лідером є Великобританія, а за розмірами витрат у розробку високотехнологічної продукції – ТНК Німеччини і Швейцарії.

Список літератури

1. Дементьев В.Е. Технологические сдвиги и альтернативность экономического развития [Текст] / В.Е. Дементьев // Теория и практика институциональных преобразований в России. Вып. 13. М.,

- ЦЭМИ РАН, 2008. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cemi-data.socionet.ru/files/CEMI-TPIT13-2009.pdf>
2. Криворотко Ю.В. ТНК в Европейском пространстве [Текст] / Ю.В. Криворотко // Финансовый бизнес. – 2001. – №3. – С. 6-10.
 3. Кузнецова Н.В. Модели корпоративной социальной ответственности [Текст] / Н.В. Кузнецова, Е.В. Маслова // Вестник Томского государственного ун-та. Экономика. – 2013. – №4 (24). – С. 22-36.
 4. Мікаелян С.Г. Позиції ТНК на світовому ринку високотехнологічної продукції [Електронний ресурс] / С. Г. Мікаелян // Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2690>
 5. Титов К.В. ТНК и региональная экономическая интеграция в ЕС [Текст] / К.В. Титов. // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 1. – С. 50-53.
 6. Юданов Ю. Европейские корпорации в условиях глобализации [Текст] / Ю. Юданов // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 11. – С. 66-74.
 7. CNN Money. Global 500 headquarters 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2012/full_list/
 8. CNN Money. Global 500 headquarters 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2013/full_list/
 9. Financial Times FT Global 500 – 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ft.com/cms/3816a3bc-3195-11e3-a16d-00144feab7de.pdf>
 10. INSEAD. The business school of the world [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.insead.edu/home/>
 11. The 2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard12.html>
 12. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard13.html>

References

1. Dementev, V.E. (2008). Tehnologicheskie sdvigi i alternativnost ekonomicheskogo razvitiya [Technological developments and alternative economic development]. *Teoriya i praktika institutsionalnykh preobrazovaniy v Rossii. - Theory and practice of institutional transformations in Russia*, Vol. 13, Moscow, TsEMI RAN. <http://cemi-data.socionet.ru>. Retrieved from <http://cemi-data.socionet.ru/files/CEMI-TPIT13-2009.pdf> [in Russian].
2. Krivorotko, Yu.V. (2001) TNC v Evropeyskom prostranstve [TNCs in the European]. *Finansovyy biznes - Financial business*, 3., 6-10 [in Russian].
3. Kuznetsova, N.V., & Maslova, E.V. (2013). Modeli korporativnoy sotsialnoy otvestvennosti [Model of corporate social responsibility]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo un-ta. Ekonomika - Bulletin of the Tomsk State University. Economy*, 4, 22-36 [in Russian].
4. Mikaelyan, S.H. (2014). Pozytsiyi TNC na svitovomu rynku vysokotekhnologichnoyi produktsiyi [TNC positions in the global market high-tech products]. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*. <http://www.economy.nayka.com.ua>. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2690> [in Ukrainian].
5. Titov, K.V. (2000). TNC i regionalnaya ekonomicheskaya integratsiya v ES [Multinationals and regional economic integration in the EU]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya - World Economy and International Relations*, 1, 50-53 [in Russian].
6. Yudanov, Yu. (2001). Evropeyskie korporatsii v usloviyah globalizatsii [European corporations in conditions of globalization] *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya - World Economy and International Relations*, 11, 66-74 [in Russian].
7. CNN Money. Global 500 headquarters (2012). *money.cnn.com*. Retrieved from http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2012/full_list/ [in English].
8. CNN Money. Global 500 headquarters (2013). *money.cnn.com*. Retrieved from http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2013/full_list/ [in English].
9. Financial Times FT Global 500 (2013). *ft.com*. Retrieved from <http://www.ft.com/cms/3816a3bc-3195-11e3-a16d-00144feab7de.pdf> [in English].
10. INSEAD. The business school of the world. *insead.edu*. Retrieved from <http://www.insead.edu/home/> [in English].
11. The 2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard (2012). *iri.jrc.ec.europa.eu*. Retrieved from <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard12.html> [in English].

12. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard (2013). *iri.jrc.ec.europa.eu*. Retrieved from <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard13.html> [in English].

Bohdan Dmitrishin, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Kirovograd National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

Peculiarities of Development and Functioning of Transnational Corporations in the EU in the Conditions of Globalization

The aim of the article is to study the features of the development of European transnational corporations in the modern context of the global economy and competition with the United States.

The paper presents the ratings of the most influential international financial publications and business associations on the role and nature of the impact of Europe's leading transnational corporations on the world economy. The study showed that their position in the world ranking is rather arbitrary, since differs significantly based on the edition, which made the rating, as well as on the basis of the index of the corporation, which was taken as the basis of such a rating. In general, EU's multinational corporations somewhat inferior to their American competitors, mainly due to the specific characteristics of their economic development, as well as slightly different approaches to the management of these industrial centers.

It was determined that in the scale of integration in global economic relations in Europe the Britain is first, by the size of the development costs of high-tech products – transnational corporation from Germany and Switzerland.

transnational corporations, the European Union, the world ranking, Fortune, Financial Times

Одержано 24.05.15

УДК 658.513

О. М. Остапенко, канд. пед. наук

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кіровоград, Україна

Стратегічний контролінг в системі управління авіаційним підприємством України

У статті систематизовано теоретичні засади впровадження стратегічного контролінгу в систему управління авіаційним підприємством України. Запропоновано три концептуальні орієнтації контролінгу, такі як: інструмент внутрішнього контролю та аудиту; інструмент управління; філософія мислення керівників. Доведено, що контролінг – це специфічна конфігурація системи прогнозу з індивідуальним набором інструментів стратегічного управління, що трансформується відповідно до розмірів підприємства й підходів до передбачення його майбутнього.

контролінг, стратегічний контролінг, стратегічний менеджмент, система управління підприємством, управлінський облік

О. Н. Остапенко, канд. пед. наук

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, г. Кіровоград, Україна

Стратегический контроллинг в системе управления авиационным предприятием Украины

В статье систематизированы теоретические основы внедрения стратегического контроллинга в систему управления авиационным предприятием Украины. Предложены три концептуальные ориентации контроллинга, такие как: инструмент внутреннего контроля и аудита; инструмент управления; философия мышления руководителей. Доказано, что контроллинг - это специфическая конфигурация системы прогноза с индивидуальным набором инструментов стратегического управления, которая трансформируется в соответствии с размерами предприятия и подходами к предсказанию его будущего.

контроллинг, стратегический контроллинг, стратегический менеджмент, система управления предприятием, управленческий учет

© О. М. Остапенко, 2015